

ISSN 2413-8800(p), 2524-2598(o)

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Українське географічне товариство
Сумський відділ

**НАУКОВІ ЗАПИСКИ СУМСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ імені А.С. МАКАРЕНКА**

**ГЕОГРАФІЧНІ
НАУКИ
Випуск 10**

**GEOGRAPHICAL
SCIENCES
Issue 10**

**SCIENTIFIC NOTES OF SUMY STATE
PEDAGOGICAL UNIVERSITY
NAMED AFTER A.S. MAKARENKO**

Науковий журнал
Виходить щорічно. Серію засновано у 2010 році

Випуск присвячується 40-річчю першого набору студентів на спеціальність «географія та біологія» в Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка та 50-річчю створення Сумського відділу Українського географічного товариства.

The issue is dedicated to the 40th anniversary of the first students set on the specialty "Geography and Biology" at the Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko and the 50th anniversary of the Sumy department of the Ukrainian Geographical Society.

Суми
СумДПУ імені А. С. Макаренка
2019

Друкується згідно з рішенням Вченої ради
Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка
та Вченої ради Сумського відділу Українського географічного товариства

Редакційна колегія:

Б.М. Нешатаєв (Україна), доктор географічних наук, проф. (гол. редактор);
С.І. Сюткін (Україна), кандидат географічних наук, доц. (відп. редактор);
М.О. Барановський (Україна), доктор географічних наук, проф.; **Т.В. Імангулова** (Казахстан), кандидат педагогічних наук, доц.; **Д. Карачоні** (Австралія) доктор філософії (географічні науки), старший науковий співробітник;
А.О. Корнус (Україна), кандидат географічних наук, доц.; **О.Г. Корнус** (Україна), кандидат географічних наук, доц.; **Л.П. Міронець** (Україна), кандидат педагогічних наук, доц.; **Л.М. Немець** (Україна), доктор географічних наук, проф.; **І.І. Пирожник** (Польща), доктор географічних наук, проф.; **В.К. Хільчевський** (Україна), доктор географічних наук, проф.; **І.М. Шаруха** (Білорусь), кандидат педагогічних наук, проф.; **П.Г. Шищенко** (Україна), доктор географічних наук, проф.

Адреса редакційної колегії:

40002, м. Суми, вул. Роменська, 87, к. 406,
e-mail: scinotesgeo@ukr.net
www.scinotesgeoen.at.ua

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за добір, точність, достовірність наведених фактів, власних імен, цитат, інших відомостей. Статті пройшли рецензування.

Видання зареєстроване та індексується у міжнародних наукометричних базах, репозитаріях та пошукових системах.

The peer-reviewed journal «Scientific Notes of Sumy State Pedagogical University Named after A.S. Makarenko. Geographical Sciences» is devoted to modern problems of geography and Earth sciences. In journal there are different questions concerning the theory and practical use of the results of geography researches in different Ukraine regions and all over the world. It is recommended for high school lecturers, scientists and specialists in this subject.

The journal is registered in the international databases, repositories and search engines.

III. ЕКОНОМІЧНА, СОЦІАЛЬНА ТА ПОЛІТИЧНА ГЕОГРАФІЯ

УДК 330.59(477.82):303.446

DOI: doi.org/10.5281/zenodo.2531471

Петровська М.А., Карасюк І.С.

ОЦІНКА РІВНЯ СПРИЯТЛИВОСТІ УМОВ ПРОЖИВАННЯ НАСЕЛЕННЯ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті оцінено рівень сприятливості умов проживання населення Волинської області на основі соціологічного дослідження та статистичних даних. Методом анкетування у вересні–листопаді 2018 року з'ясовано рівень задоволеності життям, доходів, екологічною ситуацією респондентів Волинської області залежно від рангу адміністративно-територіальної одиниці проживання, віку та статі. Обробку анкет здійснено за допомогою методу відсоткового відношення та номінальної шкали вимірювань. Здійснено ранжування території Волинської області за рівнем сприятливості умов проживання населення за допомогою методу порівняння з середніми показниками в Україні на основі статистичних даних 2015 р. Об'єктом дослідження виступають 16 адміністративних районів Волинської області та міста обласного значення: Луцьк, Володимир-Волинський, Ковель, Нововолинськ.

Ключові слова: соціологічне дослідження, респондент, умови проживання населення, рівень життя.

Постановка проблеми. Рівень життя – це соціально-економічна категорія, яка відображає ступінь розвитку і задоволення фізичних, духовних і соціальних потреб населення, а також умови в суспільстві для розвитку і задоволення цих потреб. Поняття рівень життя містить в собі не тільки рівень споживання матеріальних благ і послуг, але також задоволення духовних потреб, здоров'я, тривалість життя, умови навколишнього середовища. Оцінка рівня сприятливості умов проживання населення певного регіону є важливим етапом регіонального аналізу, яка дозволяє виявляти райони з напруженою соціальною та екологічною ситуацією.

Мета публікації полягає в оцінці рівня задоволеності життям, доходів, екологічною ситуацією населення Волинської області на основі соціологічного опитування залежно від рангу адміністративно-територіальної одиниці проживання, віку та статі, з'ясуванні сприятливості умов їхнього проживання на основі статистичних даних за допомогою методу порівняння з середніми показниками в Україні.

Аналіз останніх публікацій. Різні аспекти рівня життя населення досліджували вітчизняні та закордонні вчені: О. Амоша, Д. Богиня, М. Долішній, В.

© Петровська М.А., Карасюк І.С., 2019.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

Article Info: Received: December 18, 2018;

Final revision: January 4, 2019; Accepted: January 24, 2019.

Онікієнко, М. Кизим, Е. Лібанова, В. Майєр, В. Жеребін, В. Мандибура, Н. Рі-машевська, В. Райцин та інші. У сучасних наукових дослідженнях вчених поняття рівня життя населення містить три ключові аспекти: добробут населення, нагромадження людського капіталу, рівень людського розвитку [3; 6; 2]. Рівень життя населення оцінюється за допомогою об'єктивних (кількісних і якісних) чинників, наприклад, рівень і структура доходів, видатків, споживання.

Рішенням Президії НАН України та колегії Державної служби статистики України 13.06.2012 р. № 123-м затверджено Методику вимірювання регіонального людського розвитку [7]. До його розрахунку включено 33 показники, об'єднані в 6 блоків відповідно до основних аспектів людського розвитку: відтворення населення, соціальне становище, комфортне життя, добробут, гідна праця, освіта. Розрахунки ІЛР дозволяють побудувати єдину шкалу, на якій у ранговому порядку розміщують усі регіони України. Конкретне значення індексу не має економічної інтерпретації – важливим є лише місце, яке належить кожному конкретному регіону на єдиній для України шкалі. Оцінку рівня життя населення використовують державні органи для ухвалення рішень щодо планування соціально-економічного розвитку країни (оцінка в межах країни), а також для міжнародних порівнянь з іншими країнами. Над цією проблемою науковці та практики працюють досить давно, створено безліч класифікацій показників, підходів до визначення рівня життя, проте залишається низка неоднозначностей і суперечностей у виборі компонент, що характеризують рівень життя, та у виборі методу оцінювання.

Виклад основного матеріалу. Нами проведено соціологічне опитування мешканців Волинської області у вересні-листопаді 2018 року. Анкетування має досить значні переваги серед інших методів дослідження в тому, що при ньому вплив інтерв'юєра на респондента мінімальний, що підвищує об'єктивність, якість і надійність дослідження. Забезпечуючи повну анонімність, метод дає змогу ефективніше досліджувати морально-етичні проблеми [4].

Опитано 150 респондентів з поділом на наступні досліджувані території: обласний центр, місто, село. Обробка анкет велась за допомогою методу відсоткового відношення та номінальної шкали вимірювань. Відсоткові значення представляють кількість людей, які дали відповідь, як частина від числа всіх учасників, які відповіли на конкретне питання. За 100% брали кількість усіх учасників. Номінальна шкала дала змогу визначити скільки респондентів із конкретної сукупності вибрали певний варіант відповіді в анкеті. За таким принципом застосовано метод перехресних таблиць, який уможливив визначити відсоткове відношення конкретної відповіді на певне питання у розрізі місця проживання, статі та віку.

Бланк анкети масового опитування включав в себе 25 запитань і складався з трьох блоків: суспільно-демографічні характеристики (5 питань); економічні та житлово-побутові характеристики (7 питань); здоров'я, освіта, культура, екологія (13 питань).

Під час проведення дослідження, респондентам запропонували відповіді на питання: «Як ви оцінюєте рівень задоволеності життям?». Більшість респондентів (70%) оцінюють свій рівень життя як середній, при цьому, найбільше їх проживає у сільських поселеннях (33,6%), чоловічої статі (52,4%) та віком 16-30 років (47,6%). 20% опитаних оцінюють рівень задоволеності життям, як низький, найбільша частка таких серед жінок (66,7%), віком 46-60 років (33,4%), з яких 50% проживає в селі. 10% респондентів стверджує, що рівень задоволеності життям є високим, серед них – 66,7% чоловіки, віком 16-30 років (66,6%), більшість з них проживають в обласному центрі або місті (50%) (рис. 1).

На питання: «Який у вас рівень доходів?» 46,7% респондентів відповіли, що отримують від 4 000 до 10 000 грн., віком 16-45 років (42,9%). 30% опитаних стверджують, що їхній рівень доходів становить до 4 000 грн., переважно це населення, яке проживає в селі (44,5%), віком 16-30 років (55,5%). Високий рівень доходів (11 000 – 15 000 грн.) отримують 16,7% від опитаних, серед яких переважає населення м. Луцька (60%), віком 16-30 років (60%). Лише 6,6% респондентів отримують заробітну плату понад 15 000 грн. В основному це люди, віком 31-60 років (50%), серед яких 50% проживає в обласному центрі або в місті (рис. 2).

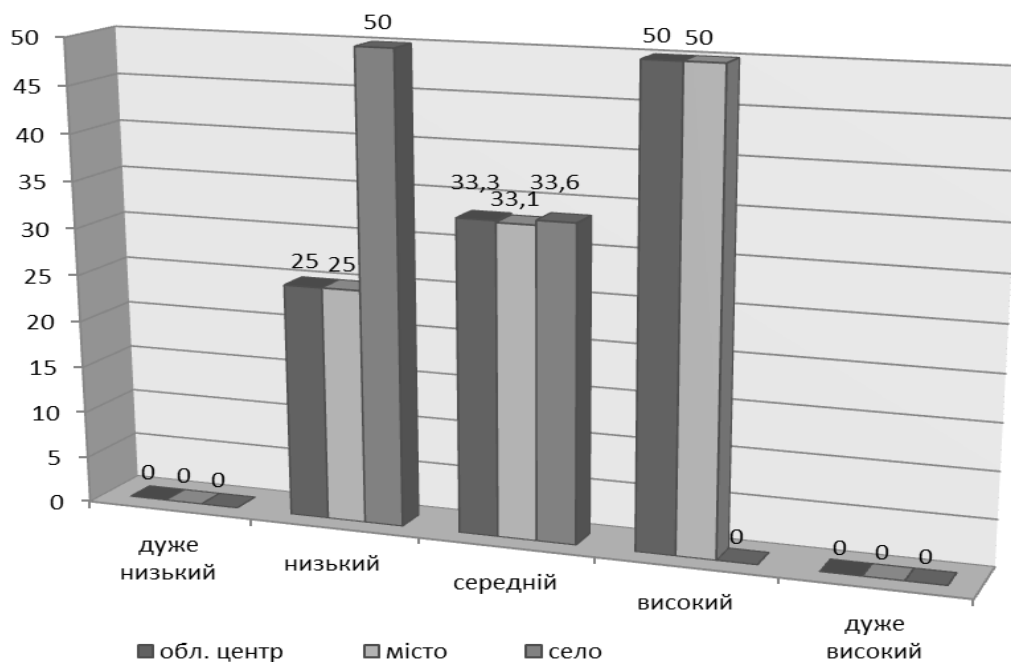
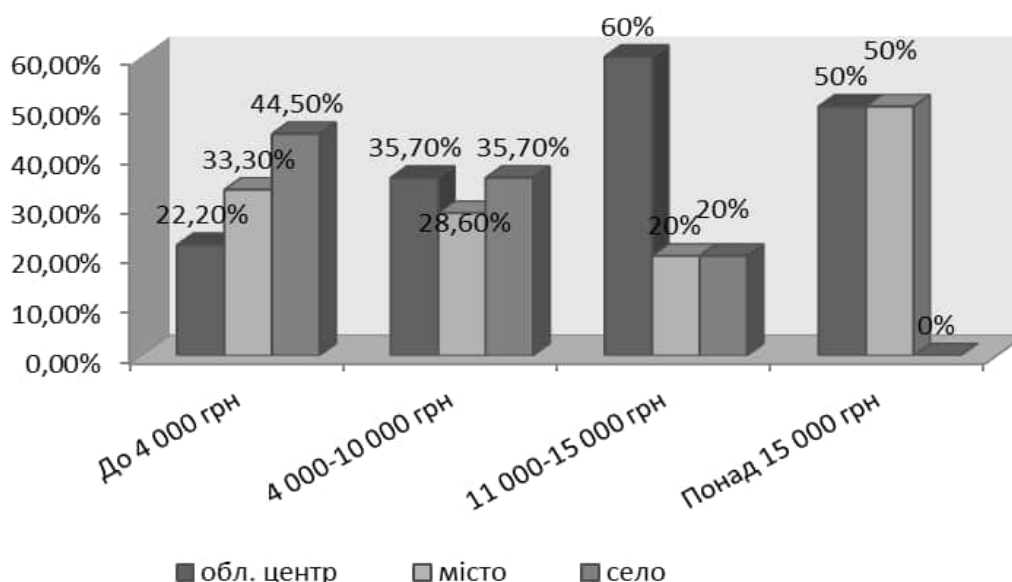

Рис. 1. Характеристика рівня задоволеності життям з точки зору респондентів в залежності від місця проживання, %

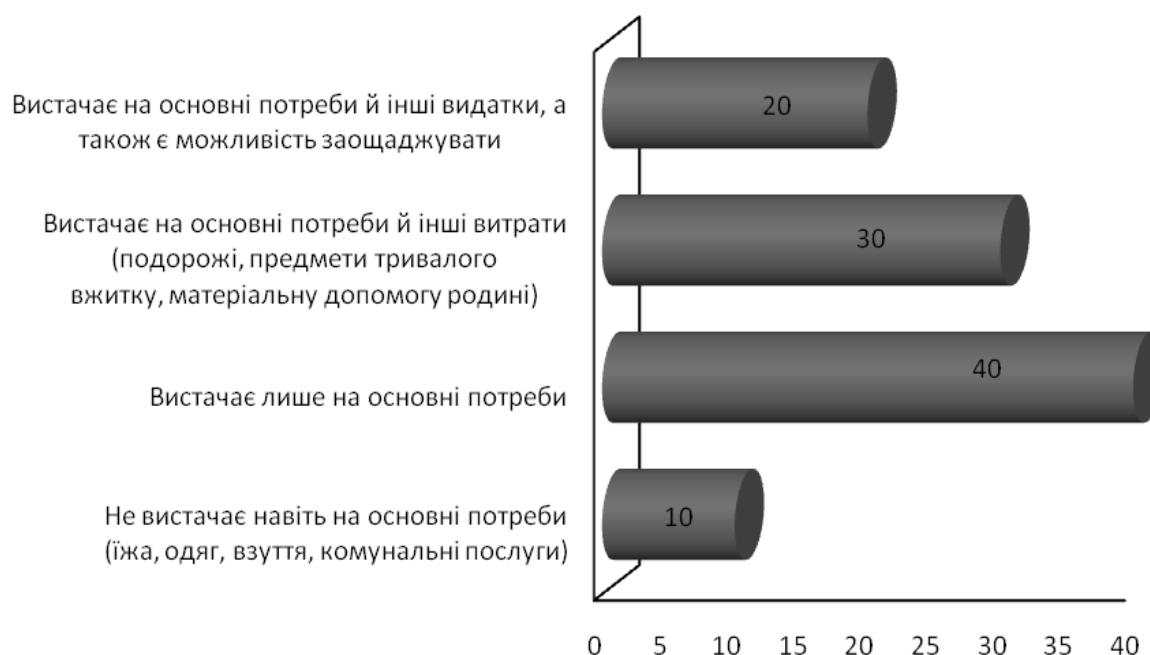
Рис. 2. Характеристика рівня доходів з точки зору респондентів в залежності від місця проживання, %

Задоволеність життям виступає як оцінка усіх умов життя, сформована на основі порівняння індивідуальних домагань та актуальних досягнень [5]. Існує така закономірність: респонденти з більш високими доходами схильні мати більш високий рівень задоволеності життям.

Під час опитування респондентам запропоновано на основі самооцінки визначити, чи рівень доходів задовольняє потреби членів домогосподарства. Отримані результати показують, що більшій частині опитаних вистачає доходів лише на основні потреби (40%), серед яких співвідношення жінок і чоловіків 41,7% і 58,3%, переважно це населення віком 16-30 років (50%). До таких, яким вистачає на основні потреби й інші витрати (подорожі, предмети тривалого вжитку, матеріальну допомогу родині), віднесли себе 30% опитаних, віком 16-45 років, серед яких більшу частку займають жінки (77,8%). 20% респондентів віком 16–30 років (50,0%) стверджують, що їм вистачає на основні потреби й інші видатки, а також є можливість заощаджувати. До такої думки більше схиляються чоловіки (75%). Лише 10% респондентів належать до тих, яким не вистачає навіть на основні потреби (їжа, одяг, взуття, комунальні послуги), люди віком 61-75 років (66,7%), серед яких 40% жінки та 60% – чоловіки (рис. 3).

З огляду на місце проживання опитаних, у сільських поселеннях переважна частина схиляється до того, що рівень їхніх доходів дозволяє задовольняти лише основні потреби (58,3%) або й взагалі не вистачає навіть на основні потреби, такі як, їжа, одяг, взуття, комунальні послуги та інше (33,4%). 44,4% міських респондентів стверджують, що їм вистачає на основні потреби і інші витрати (подорожі, предмети тривалого вжитку) та 33,3% – вистачає лише на основні потреби.

Дохід впливає на задоволеність життям опосередковано через очікування індивіда і ситуації соціального порівняння [8]. Завищені очікування і порівняння свого доходу з більш високими доходами інших людей негативно впливають на задоволеність життям, в той час як поточний розмір доходу сам по собі не робить такого впливу. Зв'язок рівня доходу і рівня задоволеності життям не тільки існує, але і досить сильний. У дослідженні Н. Андрєєнкова відзначена майже дворазова відмінність в рівні задоволеності між людьми з найнижчим доходом і найвищим доходом (за 11-бальною шкалою середні бали 3,76 і 6,82 відповідно) [1]. Однак після досягнення певного рівня доходу його зростання більше не призводить до відповідного збільшення рівня задоволеності.

Рис. 3 Характеристика рівня доходів відносно задоволеності потреб домогосподарства з точки зору респондентів, %

Наше дослідження підтверджує висновок про те, що велику роль для оцінок свого життя в цілому відіграє сьогодні не стільки рівень доходів, скільки суб'єктивна задоволеність людини своїм матеріальним становищем, обумовленим в тому числі і рівнем його домагань, тим способом життя, який здається йому мінімально прийнятним.

Однією з головних умов якісного життя є сприятлива екологічна ситуація, яка залежить від сукупності природних умов і соціально-економічного статусу самої території. Таким чином, екологічні чинники впливають на показники якості життя населення і є важливими для збереження здоров'я людини. На питання: «Чи задоволені Ви екологічною ситуацією у Вашому поселенні?», 40% опитаних зазначає, що скоріше незадоволені, ніж задоволені, чоловіки і жінки віком 16-30 років. Скоріше задоволені, ніж незадоволені 33,3% респондентів віком 16-30 років, серед яких жінки 60% та чоловіки – 40%. 20% опитаних задо-

волені екологічною ситуацією, чоловіки і жінки віком 46-60 років. Лише 6,7% респондентів стверджують, що незадоволені екологічною ситуацією, в основному, це чоловіки віком 16-30 років. З рис. 4 бачимо, що найбільш задоволеними екологічною ситуацією є респонденти, які проживають у селі.

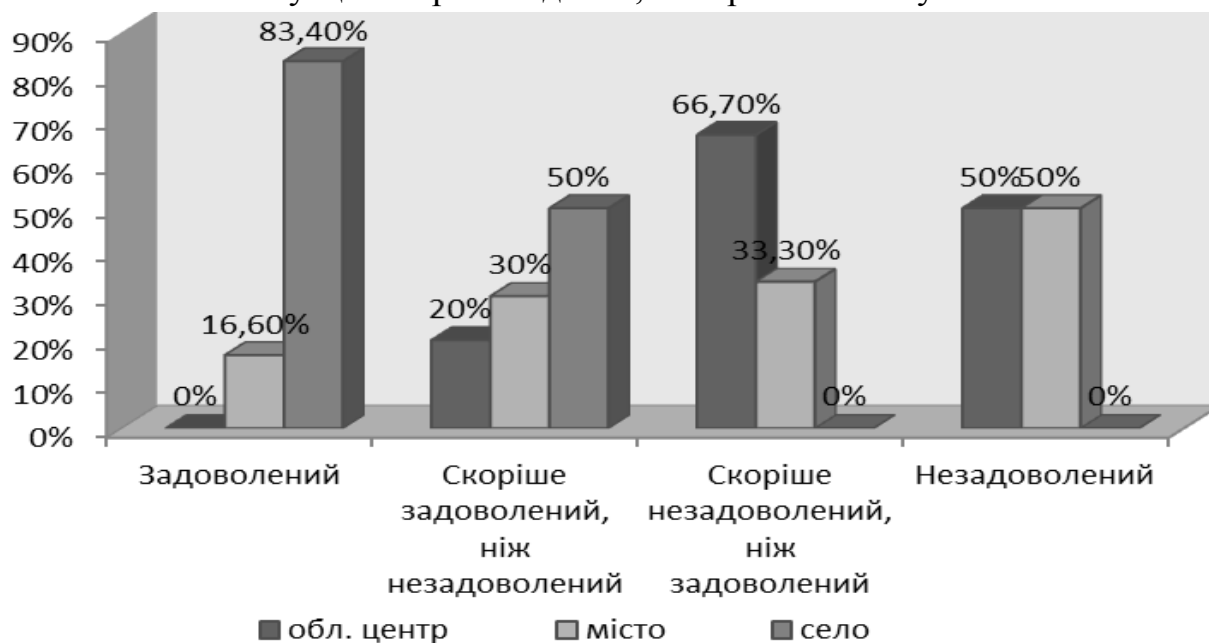

Рис. 4. Характеристика задоволеності екологічною ситуацією з точки зору респондентів в залежності від місця проживання, %

Серед відповідей на питання: «Які сторони життя для Вас найважливіші?» на першому місці – матеріальне забезпечення (32,6%). Так вважають респонденти, віком 16-30 років не залежно від місця проживання (у відсотковому відношенні показники однакові для будь-якої адміністративно-територіальної одиниці). 30,6% опитаних стверджує, що важливою стороною життя є впевненість у майбутньому, 14,3% – екологічна ситуація, 12,2% – якість медичного обслуговування і 6,1% – правова захищеність і політична свобода. Щодо якості освіти, то на неї припадає 4,1% і цей показник займає останню позицію серед перелічених варіантів.

Ми також оцінили умови проживання населення Волинської області на основі статистичних даних. Сумарний показник рівня життя населення обчислено як середнє арифметичне нормованих показників для кожного району (табл. 1).

Територіальні особливості розвитку окремих складових рівня життя населення дають можливість виділити райони, що характеризуються відмінностями інтегрального показника рівня життя населення. У результаті дослідження побудовано картосхему, на якій виділено чотири внутрішньообласні регіони з різним рівнем життя населення (рис. 5):

Висновки. Показники рівня життя населення у більшості районів Волинської області низькі в порівнянні з середніми в країні. Можна стверджувати, що рівень їхнього життя є середнім.

**Основні показники рівня життя населення Волинської області у порівнянні
з середніми в Україні**

Адміністративні райони	Показники						
	Середньомісячна заробітна плага	Рівень урбанізації	Обсяг реалізованих послуг у розрахунку на 1 особу	Загальна житлова площа на душу населення	Кількість лікарів на 10 000 мешканців	Сумарний показник	Ранг
Володимир-Волинський	0,76	0,92	0,10	1,21	0,62	0,72	6
Горохівський	0,61	0,41	0,06	1,26	0,52	0,57	12
Іваничівський	0,72	1,04	0,04	1,16	0,49	0,69	7
Камінь-Каширський	0,61	0,28	0,01	1,09	0,46	0,49	20
Ківерцівський	0,67	0,55	0,24	1,00	0,49	0,59	10
Ковельський	0,70	1,03	0,50	1,23	0,76	0,84	4
Локачинський	0,73	0,25	0,01	1,12	0,43	0,51	16
Луцький	0,90	1,16	0,93	1,28	0,51	0,96	3
Любешівський	0,65	0,23	0,01	1,10	0,51	0,50	19
Любомльський	0,72	0,49	0,12	1,06	0,65	0,61	9
Маневіцький	0,71	0,39	0,03	0,99	0,46	0,52	15
Ратнівський	0,62	0,40	0,02	1,02	0,48	0,51	17
Рожищенський	0,61	0,55	0,02	1,21	0,51	0,58	11
Старовижівський	0,63	0,25	0,03	1,15	0,49	0,51	18
Турійський	0,59	0,49	0,03	1,21	0,49	0,56	13
Шацький	0,60	0,46	0,23	1,20	0,22	0,54	14
м. Луцьк	0,82	3,13	1,83	0,88	0,92	1,52	1
м. Володимир-Волинський	0,77	0,57	0,21	0,95	-	0,63	8
м. Ковель	0,82	1,00	1,94	0,88	-	1,16	2
м. Нововолинськ	1,01	0,77	0,34	0,86	0,72	0,74	5
Середній по області	0,71	0,72	0,34	1,09	0,54	0,96	
Середній по країні	1	1	1	1	1	1	

Задоволеність населення рівнем життя залежить від статі, віку та місця проживання. Молодь до 30 років мало задоволена своїм становищем у суспільстві, зокрема, матеріальним, можливостями вибору місця роботи, але при цьому у неї високі показники задоволеності життям в цілому (66%), що обумовлено, на нашу думку, великим життєвим оптимізмом і здатністю адаптуватися до мінливих соціально-економічних і політичних умов. Міські мешканці більш задоволені рівнем доходів та матеріальним благополуччям порівняно з сільським населенням.

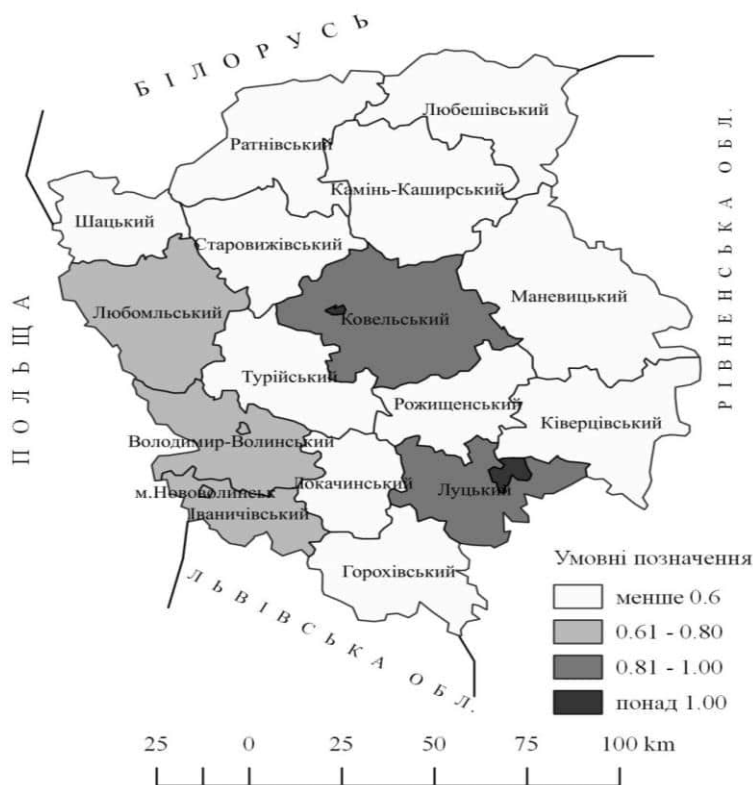

Рис. 5. Рівень сприятливості умов проживання населення Волинської області у порівнянні з середніми в Україні

1. **Низький рівень життя** населення (до 0,6): Камінь-Каширський (0,49), Любешівський (0,50), Локачинський, Ратнівський, Старовижівський (0,51), Маневицький (0,52), Шацький (0,54), Турійський (0,56), Горохівський (0,57), Рожищенський (0,58), Ківерцівський (0,59) райони.

2. **Значно нижчий від середнього** по країні рівень життя населення (0,61–0,80): Любомльський (0,61), Іваничівський (0,69), Володимир-Волинський (0,72) райони та м. Володимир-Волинський (0,63) і Ново-Волинськ (0,74).

3. **Нижчий від середнього** по країні рівень життя населення (0,81–1,00): Ковельський (0,84) та Луцький (0,96) райони.

4. **Вищий від середнього** по країні рівень життя населення (понад 1,00): м. Луцьк (1,52) та Ковель (1,16).

Література

1. Андреевкова Н. В. Сравнительный анализ удовлетворенности жизнью и определяющих ее факторов // *Мониторинг общественного мнения: экономические и социальные перемены*. 2010. № 5 (99). С. 189-215.
2. Беляева Л. А. Уровень и качество жизни. Проблемы измерения и интерпретации // *Социологические исследования*. 2009. № 1. С. 33-42.
3. Горелов Н. А. Политика доходов и качество жизни населения: учебное пособие. СПб.: Питер, 2003. 72 с.
4. Дворецька Г. В. Соціологія: навчальний посібник. К.: КНЕУ, 1999. 340 с.
5. Джордж Л. К. Суб'єктивне благополуччя: концептуальні та методологічні матеріали // *Щорічний огляд геронтології та геріатрії*. 1981. № 2. С. 345–382.
6. Елисеєва И. И. Социальная статистика: учебник. М.: Финансы и статистика, 2007. 43 с.
7. Сітнікова Н. П. Досвід вимірювання якості життя міжнародними організаціями для врахування у процесах моніторингу та планування розвитку // *Ефективна економіка: нац. фак. вид. К.: ДДАЕУ, 2012. Вип.8. 147 с.*
8. Mc Bride, M. Money, happiness, and aspirations: An experimental study // *Journal of economic behavior & organization*. 2010. Vol. 74. №3. P. 262-276.

Summary

Petrovska M.A., Karasyuk I.S. **Estimation of the level of favorable living conditions of the population of the Volyn region**

The article assesses the level of favorable living conditions of the population of Volyn Oblast on the basis of sociological research and statistical data. The survey method applied in September-November 2018 determined the level of satisfaction of the respondents of the Volyn region with their life, income, and environmental situation, depending on the rank of the administrative-territorial unit of residence, age and sex. Questionnaires were processed using the percentage method and the nominal measurement scale. The questionnaire form of the questionnaire included

25 questions and consisted of three blocks: socio-demographic characteristics (5 questions); economic and housing-household characteristics (7 questions); health, education, culture, ecology (13 questions). 70% of respondents estimate their standard of living as average, 20 - low and 10% - high. 46.7% of the respondents receive income from UAH 4,000 to UAH 10,000, 30 % – under UAH 4,000, and only 6.6% - more than 15 000 UAH. Most of respondents only have enough income for their basic needs (40%), 10% belong to those who lack even basic needs (food, clothing, footwear, utilities). Among the most important aspects of life 32.6% of respondents noted material support, 30.6 – confidence in the future, 14.3 – the ecological situation, 12.2 – quality of medical services, 6.1 – legal protection and political freedom, and 4.1% – quality of education.

Ranking of the territory of the Volyn oblast in terms of the favorable living conditions of the population was carried out by means of comparison with the average indicators in Ukraine based on 2015 statistical data. The target of the study are 16 administrative districts of Volyn oblast and cities of regional significance: Lutsk, Volodymyr-Volynsky, Kovel, Novovolynsk. Indicators of living standards in most districts of the Volyn oblast are low compared to the national average. There is every reason to attribute it to the depressed regions of Ukraine.

Keywords: sociological research, respondent, living conditions of the population, standard of living.

УДК 911.3 : 33 (477.52)

DOI: doi.org/10.5281/zenodo.2563252

Корнус О.Г., Корнус А.О., Шищук В.Д., Терехов А.М.

НОЗОГЕОГРАФІЧНА ОЦІНКА ТЕРИТОРІЇ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗА ЗАХВОРЮВАНІСТЮ НАСЕЛЕННЯ НА АРТРОЗИ

У статті здійснена нозогеографічна оцінка території Сумської області щодо просторово-часових відмінностей захворюваності населення на артрози та виявлення нозоареалів їх поширення. Охарактеризовано чинники, що впливають на появу артрозів. Проаналізовано динаміку поширеності та первинної захворюваності на артрози протягом 2005-2017 років та встановлено райони з найбільш несприятливою ситуацією. Досліджено сучасний стан захворюваності населення Сумської області на артрози, зокрема деформівний артроз. Вивчено територіальні відмінності в захворюваності сільського населення регіону на артрози та остеоартрози. Виділено групи адміністративних одиниць Сумської області за рівнем захворюваності сільського населення на артрози. За допомогою кластерного аналізу виокремлено 2 типи адміністративних одиниць регіону, які мають відмінності в захворюваності населення на артрози.

Ключові слова: артроз, нозогеографічна оцінка, остеоартроз, поширеність хвороб, первинна захворюваність, Сумська область.

Постановка проблеми. Патології кістково-м'язової системи та сполучної тканини є досить поширеними серед населення України та займають 2 місце у структурі причин, що зумовлюють інвалідизацію її громадян. Хвороби даного

© Корнус О.Г., Корнус А.О., Шищук В.Д., Терехов А.М., 2019.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

Article Info: Received: January 18, 2019;

Final revision: February 11, 2019; Accepted: February 15, 2019.

З М І С Т

Корнус А.О., Нешатаєв Б.М., Сюткін С.І. 50-річний ювілей Сумського відділу Українського географічного товариства	3
I. ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ, ГЕОЕКОЛОГІЯ ТА РАЦІОНАЛЬНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ	4
Тарасюк Н.А., Процан І.В. Ресурси поверхневих вод Локачинського району як чинник збалансованого розвитку.....	4
Соколов А.С. Региональные особенности геоэкологического состояния Витебской и Брестской областей Белоруссии.....	11
Макієвська В.А., Бова О.В. Дегуміфікація ґрунтів Лісостепу Сумської області.....	20
Матвійшина Ж.М., Пархоменко О.Г. Зміни ґрунтів і ландшафтів за даними комплексних досліджень багатощарового кургану неподалік с. Бурти на Черкащині	25
Данильченко О.С., Гавриш В.В. Водні ресурси Сумської області та їх використання.....	47
Данильченко О.С., Герасименко М.М. Причини та наслідки заболочення території Сумської області	55
Вакал А.П., Скляр А.В. Ґрунти Русанівської сільської ради Липоводолинського району Сумської області... ..	61
II. ГЕОЛОГІЯ, ГЕОМОРФОЛОГІЯ ТА КОРИСНІ КОПАЛИНИ	71
Яцунда О.Г., Колтун О.В. Гідрографія Жовкви у XVIII-XX століттях	71
Корнус А.О., Кругліченко М.М., Корнус О.Г. Географічні аспекти розміщення родовищ рідких паливних корисних копалин у Сумській області	79
Слюта В.Б., Палінкаш В.І., Данченко О.С. Прояв окремих несприятливих екзогенних процесів в басейні та береговій зоні водосховищ р. Смош.....	84
III. ЕКОНОМІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ	93
Петровська М.А., Карасюк І.С. Оцінка рівня сприятливості умов проживання населення Волинської області.....	93
Корнус О.Г., Корнус А.О., Шищук В.Д., Терехов А.М. Нозогеографічна оцінка території Сумської області за захворюваністю населення на артрози	101
Сюткін С.І. Вплив науково-технічної революції на галузеву і територіальну структуру світового господарства	110
IV. РЕКРЕАЦІЙНА ГЕОГРАФІЯ І ТУРИЗМ	120
Чир Н.В., Качаровський Р.Є., Антипюк О.В. Туристична інфраструктура Рожищенського району Волинської області як інструмент туристичної привабливості території.....	120

Белоусова Н. В., Новаковська І. О. Розвиток інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму в Україні 130

**V. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ
КРАЄЗНАВЧО-ТУРИСТИЧНОЇ РОБОТИ** 137

Вертель В.В. Геологічні екскурсії як ефективний засіб розвитку пізнавальної компетентності вихованців закладу позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого спрямування 137

Авраменко В.В. Формування hard і soft навичок у процесі науково-дослідницької діяльності в гуртку «Юні географи» 148

Данильченко О.С., Жакунець Н.М. Особливості використання інтерактивних методів під час вивчення географії в 7 класі 153

НАШІ АВТОРИ 160

CONTENTS

Kornus A.O., Neshataev B.M, Siutkin S.I. 50 th Anniversary of the Sumy Department of the Ukrainian Geographical Society	3
I. PHYSICAL GEOGRAPHY, GEOECOLOGY AND ENVIRONMENTAL MANAGEMENT	4
Tarasiuk N.A., Protsan I.V. Resources of Surface Water of Lokachi District as a Factor of the Sustainable Developmen	4
Sokolov A.S. Regional Features of the Geoecological State of the Vitebsk and Brest Regions of Belarus	11
Makiyevska V. A., Bova O.V. Dehumification of the Sumy Region Forest-Steppe Soils	20
Matviyishyna Zh. M., Parkhomenko O. G. Changes of Soil and Landscapes after Data of Complex Investigation on the Many Stratum Burial Mound Near V. Burty in Cherkatschyna.....	25
Danylchenko O.S., Gavrish V.V. Water Resources of the Sumy Region and Their Use.....	47
Danylchenko O.S., Herasymenko M.M. Causes and Consequences of Waterlogging of Territory of the Sumy Region	55
Vakal A.P., Sklyar A.V. Soils of the Rusanivska Village Council of Lipovodolinsky District of the Sumy Region	61
II. GEOLOGY, GEOMORPHOLOGY AND MINERAL RESOURCES	71
Yatsunda O.S., Koltun O.V. The Hydrography of Zhovkva in the Eighteenth– Twentieth Centuries	71
Kornus A.O., Krulichenko M.M., Kornus O.H. Geographical Aspects of the Liquid Fuel Minerals Deposits Placement in the Sumy Region... ..	79
Slyuta V.B., Palinkash V.I., Danchenko A.S. Manifestation of Some Unfavorable Exogenous Processes and the Coastal Zone of Reservoirs of River Smosh	84
III. ECONOMIC AND SOCIAL GEOGRAPHY	93
Petrovska M.A., Karasyuk I.S. Estimation of the Level of Favorable Living Conditions of the Population of the Volyn region	93
Kornus O.H., Kornus A.O., Shyshchuk V.D., Terekhov A.M. Nozogeographic Assessment of the Sumy Region Territory on the Population Morbidity by Arthrosis	101
Siutkin S.I. Influence of the Scientific and Technological Revolution on the Sectoral and Territorial Structure of the World Economy	110
IV. RECREATIONAL GEOGRAPHY AND TOURISM	120
Chyr N.V., Kacharovskjy R.Y., Antypjuk O.V. The Tourist Infrastructure of Rozhysche District of the Volhyn Region as a Tool of Tourist Attractiveness of the Territory.....	120

Bielousova N.V., Novakovska I.O. Development of Inclusive Rehabilitation-Social Tourism in Ukraine 130

V. METHODOLOGY OF TRAINING GEOGRAPHERS

AND ORGANIZATION OF LOCAL LORE-TOURISM WORK 137

Vertel V. V. Geological Excursions as the Powerful Method of the Development of the Pupils` Cognitive Competence of the Out-Of-School Education Center of Tourist, Regional Direction 137

Avramenko V.V. Formation Hard and Soft Skills in Process Scientific and Research Activity in the Circle «Union Geographers»..... 148

Danylchenko O.S., Zhakunets N.M. Features of the Use of interactive Methods Under the Study of Geography in Class 7 153

AUTHORS..... 160

Збірник наукових праць

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Українське географічне товариство
Сумський відділ

**Наукові записки Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка
Географічні науки. Випуск 10.**

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу
масової інформації
КВ22343-12243Р від 29.08.2016 р.

Відповідальний за випуск *Б.М. Нешатаєв*
Комп'ютерне верстання *С.І. Сютін*

Підписано до друку 22.05.2019 р.
Формат 60x84/16. Гарн. Times New Roman. Папір офсет. Друк ризогр.
Ум. друк. арк. 9,0. Наклад 100 пр.

Журнал надруковано на обладнанні
СумДПУ імені А. С. Макаренка
Адреса редакції, видавця та виготовлювача:
вул. Роменська, 87, м. Суми, 40002,
СумДПУ імені А. С. Макаренка

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи
Серія ДК № 231 від 02.11.2000 р.